

aquets *Condats*» (Ross. i Cerdanya) a. 1462 (RLR LI, 286). La forma analògica *comtat*, que ja apareix alguns cops en ross. en el S. XIV, tendeix a generalitzar-se des del XV: doc. ross. de 1473 (Calmette, RLR LII, 7); «tot lo Principat de Catalunya y *Comtats* de Ross. y Cerd.» 1537 (RLR LIII, 400). Però a la Vall de Boí, on la idea ha romàs candent, per la disputa entre els pobles i els drets del senyor (reviscolats per la derrota dels republicans), encara tothom parla del terme *del kondát*.

És rar que sigui el consonantisme dels derivats el que ha reaccionat sobre el del primitiu: una cançó tradicional a Menorca diu «torna arera, Bertomeu; que vui donar-te un dó, / dó que no he donat / a *Comde* ni a Baró» (Camps Merc., *Folkl. Men.* 1, 47).¹⁵

Comtal apareix com a *terra comedale* l'any 995, *condal* 1032, un *comtal* 1066, Bast.-Bass., 560; i en la documentació barcelonina és freqüent de trobar mencions de la *aygua del Rech Comdal* (c. 1445, Carreta, *Barbr.*, s. v. *semmana*), «la bocha de mar del *Rech Condals*», 1494 (CaCandi, *MiscHiCat.* 1, 198). Crec que sempre s'ha dit *Carrer Condal* (i no pas *Comtal*) el que desemboca al Portal de l'Àngel de Barcelona.

Comdor: nom d'una dignitat inferior a la de comte²⁵ i a la de vescomte, però superior a la del *vasvassor*: «qui ociurà *vescomte* o-l nafrarà, o-l desonrarà en alcuna cossa, esmèn-lo axí com dos *comdors*, e *comdor* axí com dos *varvassors*», *Usatges* (NCL., 54). No ve d'un *COMITORE absurd morfològicament (*AlcM*) sinó d'un genitiu plural analògic COMITORUM:⁴ es va formar COMES COMITORUM (abreujat després en COMITORU) en el sentit de 'acompanyant dels comtes' (en la manera que els comtes eren acompanyants o *comites* de l'Emperador), i l'analogia es governà pel contrapòsit VASSUS VASSORUM (> *vasvassor*); hi ha molts exemples de *comdors* des de 1061, en Bast.-Bass. (569-71); «los juís de la cort del comte de Barcinona, en la qual Cort són los prínceps, bisbes, abats, comtes, vescomtes, *comdors*, *vervassors*, filsofs, savis e jutges» parlament de Corts de Fc. Sapera, bisbe de Barcelona, en l'any 1413 (NCL. XIX, p. 117).

Vescomte [S. XIII, *Usatges*, supra], del b. ll. VICE COMITIS pròpiament 'el qui està en lloc de comte, el qui de vegades fa de comte'; *vescomtessa* (*vescontesa*)⁴⁵ de Castellbò, a. 1518, *Spill de Castellbò*, 23.5); *vescomtat*: «de Castellbò --- del *vescondat* ---», «lo *vescomtat* de Castellbò», a. 1518 i 1575 (*Spill*, de C., 23.8, 23.20, 23.25); *Spill* de les coses del *Biscondat* de Castellbò, «lo *Bescondat* de Vilamur --- lo *Biscondat* de Vilamur» del mateix *Spill* (però ho vaig anotar d'una còpia del S. XVIII; no de l'original, que no vaig poder despullar fins un parell d'anys més tard, quan el baixaren a la Seu).

Comitiva [fi S. XIV], pres del ll. tardà *comitiva dignitas* 'categoria de comte o acompanyant de l'emperador', en baix llatí 'seguici, companyia'. *Concomitant* [S. XVI, Fr. Prats, en JqMBover, *BiEscrBal.* II, 158] i *concomitància* [id., id., id.], pres del ll. *concomitans*, -antis, participi actiu de *concomitari* 'acompanyar'.⁶⁰

CPT.: *Conestable* [princ. S. XIV, Muntaner; *Conso-lat*]; «Eva --- / primer amiga / fon del diable, / per *conestable*, / ella -l prengué» (JRoig, *Spill*, 10444); «lo *conestable* de Fransa» a. 1362 (i vuit exs. més fins a 1432, *InvLC*); també en el *Tirant*; =fr. *connétable*, oc. ant. *conestable*; del nominatiu b. ll. *comes stabuli* [S. VII] 'comte encarregat de l'estable reial': resulta d'una dissimilació de labialitat en el nominatiu *comes stabuli* > *comestable* (forma també documentada en oc. ant. PDPF); per al cast. *condestable* [S. XV], probablement adaptació del mot català (des del qual s'explica bé *n* > *nd* com a ultracorrecció de la fonètica catalana) més aviat que del francès, veg. DCEC (I, 879a 51ss.); *conestablia* [S. XIV].

Duplicat mig-savi de *comte*, del b. ll. *comitem* en el sentit de 'company (de l'almirall, o del capità o pilot)' és *còmit* [fi S. XIII, Jaume I, *CostTort.*]; «los mariners: *nautae*; lo *comit*: *celeusta*, *hortator*» (és doncs el de galera que fa vogar els galiots), OPou (*TbPu.*, 71); a Eivissa en resta memòria viva en la dita «sembla un *comit* de galera!» «quan un crida i renya i atabuixa la gent, donant-se molta importància» (BDLC XI, 26), «l'home valent que a la gàvia pujarà? / --- demana llicència al *còmit* - de bona gana n'hi da», «què ploras tu, trist forçat - què ploras que te fa pena? / --- ¿o te tracten mal los *còmits*, o t'asotan que no deuen?», MilàF, *Romllo.*, 206, 246.8; del cat. *còmit* és manlleu un poc deformat el cast. *còmitre* [segona meitat S. XIII, però rar fins al S. XV], per al qual, veg. DCEC I, 879a22-37.

¹ És cert: també a Llubí em digueren que hi ha una possessió *dæs kònto* d'Espanya, i a Sineu m'explícaven que a aquest sinistre personatge li deien *æs kòmta nõu*. — ² Cf. la innovació estudiada en *LleuresC*, 190-1, que precisament es produeix en la majoria dels mots on una antiga *ó* es troba en síl·laba inicial, i en la qual participen sempre o quasi sempre les Balears (*volva*, *brosta*, *crosta*); Mallorca en algun mot va per aquest camí més enllà que el valencià, que és un dels dialectes que també innoven en aquest sentit. — ³ Cert que *comtat* acaba per predominar-hi (una dotzena de casos, un ja el 1318). ⁴ Forma de baix llatí, en lloc de *comitum*, analògica dels genitius més nombrosos en -orum, tals com *vas-sorum*, *clericorum*, *feudorum*, *imperatorum*, etc.

COMÚ, del ll. COMMŪNIS id. □ 1.ª doc.: S. XIII. En Lull es troben ja diverses varietats del significat fonamental: «cavayler se cové que sie amador de bé *comú*», «los béns temporals foren *comuns* sens altra especialitat» (*Orde de Cav.*, 31v.; *Gentil*, 361), etc. També apareix des de llavors usat l'adjectiu en femení, però aquest femení en català (com en oc. i fr.) ha pres terminació en -a, apartant-se resoltament i des del principi, de la flexió uniforme en els gèneres, que era la del llatí, COMMŪNIS, fem. -ŪNIS: «*comuna* fraternitat és caritat entre nosaltres», Lull, «a fembra no-s cové a ésser *comuna* en judici», id. (*Blanq.* II, 23.1; *Arbre de Sci.* I, 79); «tota paret que és entre les cases de dos veïns --- és *comuna*», *Cost.*